

Proje Değerlendirmede Yeni Bir Yaklaşım: Dinamik Ortalama Sermaye Maliyeti

Adnan GÜZEL¹, Ahmet CİNGÖZ²

Özet

Paranın zaman değerini dikkate alan geleneksel proje değerlendirme yöntemlerinde, genellikle cari faiz ve/veya kârlılık oranları esas alınmakta iken, bazen de yatırımın tamamlanma tarihi itibarıyla oluşan öz kaynak-yabancı kaynak oranlarına dayalı ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti dikkate alınarak da hesaplama yapılabilmektedir. Bu yöntemde; belirlenen ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin projenin ömrü boyunca hiç değişmeyeceği varsayılarak projenin kabul edilebilirliğine ilişkin değerlendirme yapılmaktadır. Oysa işletmeler de sürekli bir değişim içerisinde olduklarından, özkaynak-yabancı kaynak yapıları her yıl değişmektedir. En azından yatırım kredileri kullanılarak gerçekleştirilen projelerin işletme dönemlerinde yatırım kredilerinin ödenmesi sonucu yabancı kaynaklar özkaynağa dönüşmektedirler.

Yine proje değerlendirme çalışmalarında, işletme kredilerinin çok fazla değişkenlik göstermeyeceği kabul edilmesine rağmen, bu kredilerdeki değişim pazar büyüme ve küçülmesine bağlı olarak işletme sermayesi ihtiyacına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Ayrıca işletme sermayesi yönetimindeki politika değişimleri de işletme sermayesi kredisinde değişime yol açabilecektir. Bütün bu olasılıklar mevcut olmasına karşın, geleneksel çalışmalarda işletme kredilerinin değişmeyeceği varsayılmakla birlikte, bu çalışmamızda yatırım kredilerinin azalarak öz kaynağa dönüşmekte olması esas alınarak hesaplama yapılmaktadır. Bu bağlamda, değişen özkaynak-yabancı kaynak oranlarına bağlı olarak her yıl "ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin" de değişeceği kabul edilerek, değişen yıllık indirgeme oranları "dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti" olarak ifade edilmekte; "indirgeme oranı" ve projenin kabul edilebilirliği üzerindeki etkisi farklı bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Nitekim "sabit ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti" esas alınarak yapılan bir proje değerlendirme çalışması kabul edilebilir sonuçlara bizi götürürken, "dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyetini" dikkate alarak proje yeniden değerlendirildiğinde proje kabul edilemez olarak karşımıza çıkabilmektedir. Proje değerlendirmede bu farklı yaklaşımı ortaya koymak amacıyla öncelikli olarak ortalama sermaye maliyeti, özkaynak maliyeti, yabancı kaynak maliyeti ele alınmış; daha sonra iki farklı yaklaşımın sonuçları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Proje değerlendirme, Sermaye Maliyeti, Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti, Dinamik Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti, İndirgeme oranı,*

Jel Sınıflandırması: G31

¹ Yrd. Doç. Dr.; Türk Hava Kurumu Üniversitesi, İşletme Fakültesi

² Dr.; Türkiye Kalkınma Bankası

Abstract

In traditional project evaluation methods, which take into account the time value of money, generally the current interest and / or profitability ratios are taken into consideration and sometimes the calculation can be made by considering the weighted average cost of capital based method; An assessment related to the accessibility of the Project is made, assuming that the weighted average cost of capital will remain unchanged throughout the lifecycle of the project. However, since the enterprises are in constant change, the equity-foreign resource structures change every year. At least during the operation periods of the projects carried out by using investment credits, as a result of payment of investment credits, foreign loans turn into equity. Yet, in the project appraisal studies, despite it is assumed that working capital loans will not demonstrate much variability, the change in these loans may vary depending on the working capital needs, and the growth and shrinkage of the market. In addition, policy changes on working capital management may be able to lead the changes in the working capital credit. Although all these possibilities exist, assuming that the business loans will not change in traditional studies, the calculation is based on the assumption that the investment credits are reduced and turn into the equity source in this study. In this context, by having been accepted that "weighted average cost of capital" will change every year depending on the changing equity-foreign resource rates, and the changing annual discount rates are expressed as "dynamic weighted average cost of capital"; the "discount rate" and its impact on the acceptability of the project are taken from a different point of view. As a matter of fact, while a project evaluation based on "fixed weighted average cost of capital" leads us to acceptable results, when the project is re-evaluated by taking into consideration the "dynamic weighted average cost of capital", the project may give us a result that it is unacceptable. In order to demonstrate this different approach in project evaluation, average cost of capital, equity cost, foreign resource cost were considered as priority; then the results of these two different approaches were evaluated comparatively.

Keywords: *Project Evaluation, Cost of Capital, Weighted Average Cost of Capital, Dynamic Weighted Average Cost of Capital, Discount Rate*

Jel Classification: *G31*

Giriş

Bir ekonomide sonsuz olan insan ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik mal ve hizmetlerin üretilmesi amacıyla sınırlı kaynakların en hızlı ve en verimli yatırım projelerine tahsis edilmesi son derece önemlidir. Yatırım projelerinden en az maliyetle yaratılacak kapasiteden en fazla faydanın sağlanması amaçlanmaktadır. Yani yatırımların iktisadi kurallara göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda en rasyonel biçimde kullanılması gereken üretim faktörü sermaye olduğundan, yatırım projelerinin değerlendirilmesinde sermaye maliyetinin doğru hesaplanması, kararların objektif ölçütlere uygun olarak alınmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Geçmişten günümüze yatırım projelerinin değerlendirme çalışmalarında yararlanılan paranın zaman değerini dikkate alan modellerde bir “indirgeme oranı” kullanılmaktadır. Ancak, dikkate alınan ve çalışmalarda kullanılan bu oranın belirlenmesi yönteminde farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bazı uzmanlar, piyasa faiz oranlarının temel alınmasının uygun olacağını savunurken bazı uygulamacılar ise ortalama sektör kârlılığının temel alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Kimi zaman ise her iki görüş de benimsenmekle birlikte öz kaynak maliyetinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir.

Her ne kadar geçmişte farklı gelişimler olmasına rağmen, günümüzde bu tür çalışmalarda “ortalama sermaye maliyetinin” alınmasının çok daha uygun olacağı genel kabul görmüş bir model olarak kabul edilmektedir.

Ortalama sermaye maliyetinin belirlenme sürecinde, yatırımın finansmanında kullanılan kaynak maliyeti bağımsız olarak belirlenmekte sonrasında ise yatırımın finansman biçimine bağlı olarak ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti hesaplanmakta, proje değerlendirme çalışmalarında bu maliyet bir “indirgeme oranı” olarak dikkate alınmaktadır. Bu şekilde belirlenen bu oran yatırımın tüm hesaplamalarında kullanılmaktadır.

Ancak, proje değerlendirme çalışmalarında esas alınan iki temel analizdeki farklı uygulamalar veya yorumlamalara dikkat edilmesi gerektiği görüşündeyiz:

- Öncelikle; yatırımın finansmanında orta-uzun vadeli yatırım kredilerinin kullanılması durumunda, nakit akımları hesaplanırken kredi anapara geri ödemeleri nedeniyle ortalama sermaye maliyeti her yıl itibari ile farklılık gösterecektir.
- İşletme kredisi kullanılması ve yıllar itibari ile anapara ödemeleri olması durumunu ifade eden ikinci durumda ise ortalama sermaye maliyeti değişmekle birlikte benzer nitelikli rotatif işletme kredilerinin yenilenmesi mümkün olabilmektedir.

Bu noktada gerek yatırım kredileri gerekse işletme kredilerinin ileriki dönemler itibariyle anapara ödemelerinden kaynaklanan ortalama sermaye maliyeti farklılıkları gündeme gelebilmektedir.

Bu bağlamda, değişen öz kaynak-yabancı kaynak oranlarına bağlı olarak her yıl “ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin” de değişeceği kabul edilerek, bu çalışmada değişen yıllık indirgeme oranları “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle; “indirgeme oranı” ve projenin kabul edilebilirliği üzerindeki etkisi farklı bir bakış açısı ile ele alınacaktır.

Nitekim “sabit ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” esas alınarak yapılan bir proje değerlendirme çalışması kabul edilebilir sonuçlara bizi götürürken, “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyetini” dikkate alarak proje yeniden değerlendirildiğinde proje kabul edilemez olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bu çalışmada; yatırımın finansmanında kullanılacağı öngörülen kredilerin ağırlıklı ortalama sermaye maliyetine etkisini görebilmek için öncelikli olarak yabancı ve öz kaynak maliyetlerinin hesaplanması ele alınacak, daha sonra yatırım için kullanılan kredilerin geri ödenmesi ve öz kaynağa dönüşümü ile her yıla ilişkin ağırlıklı ortalama sermaye

maliyetinin hesaplanması incelenecek ve her iki yöntemle göre projelerin kabul edilebilirlikleri karşılaştırılmalı olarak değerlendirilecektir.

1. Proje Değerlendirme Yöntemleri

Proje değerlendirmede uygulanacak yöntemler, genel olarak ülke ve işletmecilik açısından farklılıklar gösterdiği gibi, işletmecilik açısından da, belirlilik ve risk durumuna göre farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir. İşletmecilik açısından ticari proje değerlendirme yöntemleri genel olarak aşağıda belirtilen biçimde sınıflanabilmektedir:

A. Belirlilik Altında Proje Değerlendirme Teknikleri

1. Paranın Zaman Değerini Dikkate Almayan Teknikler

- Ortalama Verimlilik
- Geri Ödeme Süresi

2. Paranın Zaman Değerini Dikkate Alan Teknikler

- Net Bugünkü Değer
- Karlılık İndeksi
- İç Verim Oranı

B. Belirsizlik (Risk) Altında Proje Değerlendirme Teknikleri

1. Beklenen Minimum Gelir Yüzdesinin Riske Göre Ayarlanması

2. Riskli Gelirlere Değerce Eşit Risksiz Gelirlerin Saptanması

3. Net Bugünkü Değer Olasılık Dağılımı Yöntemi

4. Karar Ağacı

5. Simülasyon

Konunun çok kapsamlı olması nedeniyle bu çalışmada yalnızca belirlilik altında paranın zaman değerini dikkate alan yöntemlere kısaca değinilecektir.

1.1. Net Bugünkü Değer Yöntemi

Bir yatırımın net bugünkü değeri (NBD), önceden belirlenmiş bir indirgeme oranı üzerinden, yatırım harcamalarını ve yatırımın sağlayacağı nakit girişlerini aynı zaman noktasına indirgeyerek aralarındaki farkın hesaplanması olarak tanımlanabilir (Sarıaslan, 2010: 172).

Net Bugünkü Değer Yöntemi aşağıdaki formülle ifade edilebilmektedir (Okka, 2006/b: 252)

$$NBD = \sum_{t=0}^n \frac{A_t}{(1+i)^t} - C_t$$

NBD \geq 0 Kabul.
NBD $<$ 0 Red.

C_t = Yatırım tutarı.

A_t = Yıllık net nakit akışları.

i = Sermaye maliyeti.

NBD yönteminin uygulama aşamaları aşağıda belirtilmiştir;

- Projeye ait nakit giriş ve çıkışlarının bugünkü değeri projenin sermaye maliyeti dikkate alınarak hesaplanır,
- İndirgenen nakit giriş ve çıkışları toplanarak projenin net bugünkü değerine ulaşılır,
- Net bugünkü değer pozitif veya sifıra eşit ise projenin yapılabilirliği kabul edilir, net bugünkü değer negatif ise proje sürdürülebilir ölçüde kârlı ve verimli kabul edilmediğinden reddedilir. İki projenin olması halinde, her iki projenin de net bugünkü değerinin pozitif hesaplandığı durumunda, net bugünkü değeri büyük olan proje tercih edilir (Brigham ve Houston, 1999: 506)

1.2. Kârlılık İndeksi Yöntemi

Önceden belirlenmiş bir indirgeme oranı ile yatırım harcamalarını ve yatırımın sağlayacağı nakit girişlerini aynı zaman düzeyine indirgeyerek, indirgenmiş nakit girişlerinin indirgenmiş yatırım harcamalarına oranlanması "Kârlılık İndeksi Yöntemi" olarak ifade edilmektedir (Akgüç, 1998: 341).

Bu yöntem NBD'nin farklı bir şekilde uygulaması olarak ortaya çıkmaktadır.

$$Kİ = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{A_t}{(1+i)^t}}{C_t}$$

$Kİ \geq 1 \rightarrow$ Kabul.
 $Kİ < 1 \rightarrow$ Red.

C_t = Yatırım tutarı.

A_t = Yıllık net nakit akışları.

i = Sermaye maliyeti.

Yukarıda da belirtildiği üzere; tek bir yatırım projesinin değerlendirildiği durumda $Kİ \geq 1$ olan proje kabul edilecektir. Alternatif projelerin değerlendirmesinin söz konusu olduğu durumlarda ise, $Kİ$ daha büyük olan proje tercih edilecektir.

1.3. İç Verim Oranı Yöntemi

İç Verim Oranı, planlanan yatırım için gereken para çıkışı ile yatırımın ekonomik ömrü boyunca sağlayacağı para girişini eşitleyen iskonto oranı olarak tanımlanmaktadır (Brigham ve Houston, 1999: 509). İç Verim Oranı, bir yatırım projesinin NBD'ini sifıra eşitleyen indirgeme oranı olarak da tanımlanmaktadır.

Yöntem aşağıda belirtilen formülasyon ile uygulanmaktadır (Ercan ve Ban, 2005: 151).

Nakit Akımlarının Bugünkü Değeri = Yatırım Harcamalarının Bugünkü Değeri

$$IVO = \sum_{t=0}^n \frac{A_t}{(1+r)^t} = C_t$$

$r \geq k \rightarrow$ Kabul.
 $r < k \rightarrow$ Red.

r = İç Verim Oranı.

Projenin iç verim oranı; enterpolasyon yoluyla hesaplanabileceği gibi aşağıda belirtilen formül kullanılarak da hesaplanabilmektedir.

$$r = r_p + \frac{NBD_p}{NBD_p + I NBD_n I} (r_n - r_p)$$

Değişkenler:

r_p : NBD'i pozitif yapan oran

r_n : NBD'i negatif yapan oran

NBD_p: Pozitif NBD

NBD_n: Negatif NBD

Yatırımın NBD'ini sifıra eşitleyen bir (r) oranı tespit edilmekte olup, bu yöntemde NBD=0 olarak kabul edilmektedir. Bu yöntemin temel karar kriteri olan; yatırım projesinin sermaye maliyetinin (k) İç verim oranından (IVO) küçük olması durumunda proje kabul edilebilir. Diğer bir ifadeyle, projenin verimliliği (r), sermaye maliyetinden büyükse projenin yapılabirliği kabul edilir. Alternatif projelerde ise verimliliği (r) büyük olan proje tercih edilecektir.

2. Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyetinin Hesaplanması

Ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti kavramı, yatırım projelerinin değerlendirmesinin yanı sıra değerlendirme çalışmalarında da kullanılmaktadır. Yatırım projelerinin değerlendirmesinde yatırımın finansman yöntemi dikkate alınarak öz kaynak - yabancı kaynak maliyetleri hesaplanarak ortalama sermaye maliyeti belirlenmektedir. Firma değerlendirme çalışmalarında ise, şirket bilanço verileri dikkate alınarak öz kaynak ve yabancı kaynak maliyetleri ile ortalama sermaye maliyeti belirlenmektedir.

Ortalama sermaye maliyeti yatırım projesinin red veya kabul kararının verilmesinde önemli bir faktördür.

Şirket değeri, nakit akımlarının yanında, şirketin ortalama sermaye maliyetinin bir fonksiyonudur (Feldman, 2005: 69).

Bir yatırımcı gerçekleştirdiği yatırımının, başka bir ifadeyle, şirketin pay senetlerinin piyasa değerini maksimum yapan sermaye yapısını tercih etmelidir. Bu durumdaki sermaye yapısı, aynı zamanda ağırlıklı ortalama sermaye maliyetini de minimum yapan bir bileşimdir (Brigham ve Houston, 1999: 617).

Ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti, öz kaynak ve yabancı kaynak oranlarına göre hesaplanmakta olup, aşağıda verilen formül yardımı ile elde edilmektedir (Ercan ve Ban, 2005: 214-215; Brigham ve Houston, 1999: 617).

$$WACC = k_a = w_e k_e + w_d k_d (1 - T)$$

Formüldeki değişkenler;

WACC = k_a	: Ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti,
w_e	: Öz kaynak oranı,
k_e	: Öz sermaye maliyeti,
w_d	: Yabancı kaynak oranı,
k_d	: Yabancı kaynak maliyeti,
T	: Kurumlar vergisi oranı

2.1. Öz kaynak Maliyeti

Öz kaynak maliyeti, yatırımcı kişi veya kuruluşların ilgili pay senedinden beklediği en düşük getiri oranı olarak tanımlanabilmektedir.

Öz kaynak maliyetini belirlemede çeşitli modeller uygulanmaktadır. Bunlar, Kâr Payı İndirgeme Modeli, Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli ve Arbitraj Fiyatlama Modeli olarak sıralanabilmektedir.

2.1.1. Kâr Payı İndirgeme Modeli (Gordon Modeli)

Gordon Modeli olarak da bilinen bu model, imtiyazlı hisse senedi ve adi hisse senetleri için uygulanmaktadır. Gordon Modelinde, ilgili hisse senedinin gelecekte elde etmesi beklenen temettüleri, hisse senedinin bugünkü değerine eşitleyen oran bulunmak yoluyla öz kaynak maliyeti belirlenmektedir.

2.1.1.1. İmtiyazlı Hisse Senedi Maliyeti

İmtiyazlı hisse senedi sahipleri, temettü dağıtımında diğer hisse senedi sahiplerine göre önceliğe sahiptirler. Kâr elde eden bir şirket imtiyazlı pay senedi sahiplerine sabit bir temettü ödemesi yapmadan diğer ortaklara temettü ödeyemez. İmtiyazlı hisse senedi de tahvil gibi sabit bir getiri oranına sahip olup, hisse senedinde ve şirket ana sözleşmesinde bu imtiyaz yazılı olarak belirtilmektedir. Bu yönüyle, imtiyazlı hisse senetleri tahvil özelliği taşımaktadır. Kâr olmadan temettü ödenmemesi özelliği ise, bu menkul kıymete hisse senedi özelliğini kazandırmaktadır (Okka, 2006/a: 197; Brigham ve Houston, 1999: 460).

İmtiyazlı hisse senedinin maliyeti aşağıda verilen formülle hesaplanmaktadır.

$$k_p = \frac{D_p}{P_0}$$

Formüldeki değişkenler aşağıda belirtilen şekilde ifade edilmektedir.

K_p : İmtiyazlı Hisse Senedi Maliyeti,

D_p : Her Yıl Dağıtılacak Temettü Tutarı

P_0 : 0 anında Pay Senedinin Satış Fiyatı

Bu modelde pay sahiplerinin söz konusu temettüleri sonsuz dönem boyunca alacağı varsayılmaktadır (Titman ve Martin, 2010: 110).

2.1.1.2. Adi Hisse Senetlerinin Maliyeti

Adi hisse senetlerinin maliyeti, yatırımcının pay senedinin pazar değerini belirleyebilmek için, pay senedinden beklenen temettüleri indirgemedede kullandığı indirgeme oranıdır (Okka, 2006/b: 198).

Pay senetlerinin maliyetini belirlemede temettülerin değişimine göre üç durum söz konusu olabilmektedir. Bunlar; temettülerde değişken ödeme, sabit ödeme ve her yıl artan oranda ödeme şeklinde görülmektedir.

a- Temettünün Yıllar İtibari ile Değişimi

Bu durumda, şirketin dağıtacağı temettülerin yıllar itibarıyla farklılık göstereceği kabul edilmektedir. Söz konusu, hisse senedi maliyeti ise aşağıda verilen formül yardımı ile hesaplanabilmektedir (Brigham ve Houston, 1999: 463).

$$p_0 = \frac{D_1}{(1+k_e)^1} + \frac{D_2}{(1+k_e)^2} + \frac{D_3}{(1+k_e)^3} + \dots + \frac{D_n}{(1+k_e)^n}$$

Formüldeki değişkenler:

k_e :Hisse Senedi Maliyeti,

D_t :Dağıtılacak Temettü Tutarı

P_0 : 0 Anında Pay Senedinin Satış Değeri

Hisse senedinin maliyeti, beklenen temettüler ile hisse senedinin bugünkü fiyatına bağlıdır. Diğer bir deyişle, hisse senedinden ileriki yıllarda elde edilmesi beklenen temettüleri hisse senedinin bugünkü satış fiyatına eşitleyen oran, hisse senedinin maliyetini oluşturmaktadır.

b- Temettülerin Her Yıl Sabit (Eşit) Olması Durumu

Bu durumda, şirketlerin dağıtacağı temettünün her yıl eşit olacağı varsayılmakta ve sonsuz dönemli temettü dağıtımına dayalı pay senedi maliyeti belirlenmektedir.

Bu varsayım altında pay senedi değeri, aşağıda verilen formül yardımı ile hesaplanabilmektedir (Brigham ve Houston, 1999: 463):

$$p_0 = \frac{D}{k_e} \qquad k_e = \frac{D}{p_0}$$

Formüldeki değişkenler aşağıda ifade edilmektedir.

k_e :Hisse Senedi Maliyeti,

D :Her Yıl Dağıtılacak Pay Senedi Temettü Tutarı

P_0 : 0 Anında Pay Senedinin Satış Değeri

c- Temettülerin Her Yıl Belirli Bir Oranda Artması Durumu

Bu varsayımda, işletmenin temettü ödemelerinin, faaliyetlerindeki büyümeyle orantılı olarak, her yıl belirli bir oranda artışı söz konusudur. Bu varsayım çerçevesinde öz kaynak maliyeti aşağıda verilen formül yardımı ile hesaplanmaktadır (Merger ve Harms, 2008: 63).

$$p_0 = \frac{D_1}{k_e - g} \qquad k_e = \frac{D_1}{p_0} + g$$

Formüldeki değişkenler aşağıda ifade edilmektedir.

k_e : Hisse Senedi Maliyeti,

D_1 : 1. Yıl Dağıtılacak Pay Senedi Temettü Tutarı

P_0 : 0 Anında İmtiyazlı Pay Senedinin Satış Değeri

g : Temettüde beklenen yıllık sabit artış oranı

D_1 : $D_0 \cdot (1+g)$

D_1 olarak belirlenen birinci yıl sonunda beklenen temettü tutarı, sıfır anında dağıtılan temettü tutarının beklenen artış oranı ile çarpılması sonucu bulunabilmektedir.

2.1.2. Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli

Dünya genelinde yapılan bir çok analizde standart olarak ve en uzun süredir kullanılmakta olan risk ve getiri modeli finansal varlıkları fiyatlama modelidir (Damodaran, 2003: 71).

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli, sermaye piyasalarındaki beklenen getiri oranı ile risk arasındaki ilişkiyi belirlemektedir.(Merger ve Harms, 2008: 165).

Bu model, kimi gerçekçi olmayan varsayımlarından dolayı, deneysel ve uygulamalı olarak ispatlanamamaktadır. Yine de model, sermaye maliyetini tahminlemede kullanıldığı için oldukça mantıklıdır (Brigham ve Gapenski, 1996: 173). Modelin basit ve kolayca uygulanabilir olması ilgi görmesine neden olmuştur. Diğer taraftan, model öz sermaye maliyetini ve menkul kıymetlerin beklenen getiri oranını belirlemek için de kullanılmaktadır (İvgen, 2003: 73).

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli, risk ve getiri kavramları ile etkin pazar hipotezine dayalı portföy teorisini esas almaktadır.

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modelinde hisse senedinin beklenen getiri oranı, diğer bir deyişle öz kaynak maliyeti aşağıda verilen formül yardımıyla hesaplanabilmektedir (Merger ve Harms, 2008: 165; Titan ve Martin, 2010: 112; Damodaran, 2003: 71):

$$r_e = r_f + \beta(r_m - r_f)$$

Formüldeki değişkenler:

r_e : Riskli varlık beklenen getiri oranı – öz kaynak maliyeti,

r_f : Risksiz faiz oranı,

r_m : Piyasanın beklenen getiri oranı,

β : Şirketin sistematik riskini gösteren beta katsayısı,

$(r_m - r_f)$: Piyasa risk primi

Risksiz Faiz Oranı:

Risksiz faiz oranı risksiz varlıklardan beklenen getiri oranı olarak tanımlanmaktadır. Risksiz varlıkların getiri oranına risksiz faiz oranı denilmesinin nedeni, bu varlıklardan beklenen getiri oranı ile gerçekleşen getiri oranının birbirine eşit olmasıdır.

Genelde, indirgenecek nakit akım vadesi ile risksiz faiz oranı vadesi eşleştirilmek istenir (Titan ve Martin, 2010: 113).

Risksiz faiz oranı olarak, kısa vadeli analizlerde kupon ödemesiz kısa vadeli devlet menkul kıymetlerinin (hazine bonusu veya bir yıldan kısa vadeli iskontolu tahvil), uzun vadeli analizlerde ise kupon ödemesiz uzun vadeli devlet menkul kıymetlerinin (devlet tahvili) faiz oranlarının esas alınması uygun görülmektedir. Türkiye'deki uygulamalarında risksiz faiz oranı olarak genellikle 10 yıllık Eurobond faizleri dikkate alınmaktadır.

Beta Katsayısı (Sistemik Risk):

Sistemik riskinin bir ölçüsü olarak Beta katsayısı, herhangi bir pay senedinin piyasaya olan duyarlılığını göstermektedir. Sistemik risk, portföy çeşitlendirmesi yolu ile yok edilememektedir (Feldman, 2005: 70).

Beta katsayısının 1 olması durumunda, pay senedi piyasa ile aynı yönde ve ölçüde hareket eder. Beta katsayısının 1'den büyük olması durumunda, pay senedi piyasaya göre daha duyarlı hareket eder. Diğer bir deyişle piyasaya göre daha yüksek bir değişim gösterir. Beta katsayısının 1'den küçük olması durumunda ise; pay senedi, piyasaya göre daha küçük değişimler gösterir. Beta katsayısı 1'den büyük ise risk yüksek, 1'den küçük ise risk düşük olarak anlaşılır.

Beta konusunda yapılan birçok çalışma beta katsayısının zaman içerisinde değiştiğini ortaya koymuştur. Bu değişkenlik temel alınan zaman periyoduna bağlı olarak farklılık göstermektedir. Beta belirlemede ortak bir görüş oluşmasa da, 5 yıllık aylık verilerin kullanımı en çok kabul gören varsayım olmaktadır (İvgen, 2003: 81).

Beta hesaplaması aşağıda belirtilen şekilde yapılmaktadır:

Beta tahmini yapılırken pay senedinin getirisi ile pazar getirisi arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu varsayılmakta ve bu iki değişken arasında bir regresyon modeli oluşturulmaktadır. Oluşturulan regresyon denkleminde bulunan değişken (b) katsayısı ise beta katsayısı olarak belirlenmektedir. Aynı zamanda, regresyon doğrusunun eğimi de beta

katsayısını göstermektedir. Konu aşağıda bir örnek yardımıyla açıklanmaktadır.

BİST’de işlem gören bir şirketin beta katsayısı, BİST-100 endeksinin dönemler itibarıyla getiri oranları bağımsız değişken ($X=r_m$), söz konusunun şirketin aynı dönemlerdeki getirileri bağımlı değişken ($Y=r_i$) olarak belirlenerek regresyon doğrusu ve denklemi oluşturularak elde edilir.

$$r_i = a + br_m$$

r_i : i pay senedinin getiri oranı

r_m : Piyasa getiri oranı

b : Regresyon katsayısı-Beta Değeri

a : Regresyon sabiti, olmak üzere;

$$r_i = 0,135 + 0,963r_m$$

$$b = \beta = 0,963$$

Regresyon denkleminde de görüldüğü gibi beta katsayısı 0,963’dir. Seçilen şirket, 1’e çok yakın bir beta katsayısına sahiptir. Bu şirketin pazar hareketlerine yaklaşık olarak paralel hareket ettiği söylenebilir.

Regresyon modeli kullanılarak hesaplanan betalar da öz kaynak / yabancı kaynak yapısı dikkate alınarak belirlenmiş beta değerleridir. Çünkü bu yolla hesaplanan betalarda şirketin borç düzeyinin de belirlediği *pay senedi fiyatları* kullanılmaktadır (Öztürk, 2009: 48).

Risk Primini:

Riskli yatırımların beklenen getiri oranı, risksiz faiz oranına, eklenen beklenen bir risk primi ile risksiz faiz oranına bağlı olarak ölçülür (Damodaran, 2002: 154).

Risk primi ($r_m - r_i$), tarihsel hisse senedi getirilerinden, devlet tahvilinin getirilerinin çıkarılması yolu ile elde edilebilmektedir (İvgen, 2005: 93).

Risk primi, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar gösterir. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere göre daha küçük risk primine sahiptirler. Bu durumda risk priminin de ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre düzenlenmesi gerekir. Bu durum aşağıdaki formülde görülmektedir (Damodran, 2002: 164).

Pay Senedi Risk Primi = Gelişmiş Pay Senedi Pazar Temel Primi + Ülke Risk Primi

Ülkelerin risk primini belirlemede ilk adım, ülke riskinin belirlenmesidir. Ülke riskini belirlemede ise en uygun yaklaşım, ülke derecelendirme kuruluşlarının yapmış olduğu ülke ödememe risk ölçüm çalışmalarıdır. Standard & Poor's, Moody's ve Fitch Rating vb. gibi uluslararası derecelendirme kuruluşları ülkeleri bu yönüyle derecelendirmektedirler. Bu kuruluş raporlarından elde edilen veriler yardımıyla ülke riskleri saptanabilmektedir.

Ülke risk primini belirlemede çeşitli yaklaşımlar olmasına karşın en uygulanabilir yöntem olarak aşağıda formülü verilen metot ön plana çıkarılmaktadır.

Ülke Risk Primi= Ülkenin İhraç Etmiş Olduğu Dolar Bazlı Tahvil Getirisi – ABD Tahvil Getirisi

Bu noktada ABD tahvillerinin getiri oranı risksiz faiz oranı olarak değerlendirilmektedir. Bir ülkenin ihraç etmiş olduğu uzun vadeli dolar cinsi tahvilin getiri oranının % 8 olması durumunda, aynı vadeli ABD'nin çıkardığı tahvilin faiz oranı % 4,5 ise, bu durumda ülke risk primi % 3,5 olarak kabul edilmektedir.

Görüldüğü üzere; risk primi iki yöntemle saptanabilmektedir. İlk yöntemde risk primi ortalama piyasa getirisinden, piyasadaki ödememe riski olmayan menkul kıymetlerin (devlet tahvilleri) ortalama getirisi düşülerek elde edilmektedir. İkinci yöntemde ise, piyasadaki risksiz getiri oranına ülke riski eklenmek suretiyle bulunmaktadır. Elbette ülke riski, ekonomik, sektörel, politik vb. riskleri de kapsamaktadır.

2.1.3. Arbitraj Fiyatlama Modeli

Ross 1976 yılında, riskin ölçümü için, Arbitraj Fiyatlama Modeli (APM) olarak adlandırılan bir alternatif model önermiştir (Damodaran, 2002: 72; İvgen2003:94-95).

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli-CAPM tek faktörlü bir modeldir. Yani, risk sadece bir faktörün fonksiyonudur. Bu da pazar getirilerine karşı pay senedinin getirilerinin görece değişimidir. Oysa ki risk – getiri ilişkisi daha karmaşıktır. Bu durumda, bir pay senedinin gereken getirisinin, birden fazla şeyin bir fonksiyonu olduğunu kabul etmemiz gerekir (Brigham, 1996: 86).

Arbitraj Fiyatlama Modeli sistematik riski bazı faktörlere dayandırmaktadır. Pay senedinin beklenen getiri oranı farklı bazı makroekonomik faktörlere bağlıdır. Bu faktörler; büyüme, GSMH, enflasyon, para arzı, döviz kuru, faiz oranı sıralanabilir (Öztürk, 2003: 55; Damodaran, 2002: 72).

APM’de öz kaynak beklenen getiri oranı (r_e) aşağıdaki biçimde gösterilmektedir (Damodaran, 2002: 72; İvgen, 2003: 94).

$$r_e = r_f + \sum_{j=1}^{j=k} \beta_j (r_j - r_f)$$

Denklemdaki değişkenler;

r_f : Risksiz faiz oranı

r_j : j değişkeninin beklenen getirisi

β_j : J faktörünün beta katsayısı(sistematik riski)

Arbitraj Fiyatlama Modeli, Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeline karşı bir seçenek olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, bu model CAPM’e göre daha karmaşık olduğundan uygulamada CAPM kadar yaygın olarak kullanılmamaktadır.

2.2. Yabancı Kaynak Maliyeti

İşletmeler faaliyetlerinin ve yatırımlarının finansmanında öz kaynakların yanı sıra yabancı kaynakları da kullanırlar. Şirketlerin bilançoları incelendiğinde, pasif toplamının kısa-orta/uzun vadeli yabancı kaynaklar ile öz kaynak toplamından oluştuğu görülecektir.

İşletmelerin en fazla kullandıkları yabancı kaynaklar banka kredileri ve tahviller olup, işletmeler kimi zaman banka kredilerini kullanma kimi zaman ise tahvil çıkarma yoluna giderler (Öztürk, 2009: 32; Okka, 2006/b: 195).

Yabancı Kaynak-Borç maliyeti aşağıda verilen formül yardımı ile hesaplanabilmektedir (Akgüç, 1998: 440; Brigham ve Houston, 1999: 170).

$$p_0 = \frac{i_1}{(1+k_d)^1} + \frac{i_2}{(1+k_d)^2} + \dots + \frac{i_n}{(1+k_d)^n}$$

Borcun genel maliyet formülünü tahvil ihracına uyumlaştırdığımızda aşağıdaki biçime dönüşecektir.

$$p_0 = \frac{i_1}{(1+k_d)^1} + \frac{i_2}{(1+k_d)^2} + \dots + \frac{i_n}{(1+k_d)^n} + \frac{M_n}{(1+k_d)^n}$$

$$P_0 = \sum_{t=1}^{t=n} \frac{i_t}{(1+k_d)^t} + \frac{M_t}{(1+k_d)^t}$$

Formüldeki değişkenler;

P_0 : Yabancı kaynaktan işletmeye sağlanan nakit girişi,

k_d : Yabancı kaynağın şirkete maliyeti (vergi öncesi),

i_t : t borç için para çıkışı (faiz ödemeleri),

n : Yabancı kaynak vadesi,

M : Tahvil anapara ödemesi.

Yabancı kaynak maliyeti (k_d), bu kaynaktan sağlanan nakit girişleri ile bu kaynak için ileriki dönemlerde ödenecek faiz ve anapara ödemelerini

eşitleyen orandır. Hesaplama işlemi ise enterpolasyon uygulaması veya formül kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir (Akgüç, 1998: 440).

Vergi sonrası yabancı kaynak maliyeti aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır.

$$k_{dt} = k_d * (1 - t)$$

k_d : Vergi sonrası yabancı kaynak maliyeti,

t : Kurumlar vergisi oranı.

Yabancı kaynak maliyeti vergi öncesi ve vergi sonrası olmak üzere iki temelde hesaplanabilmektedir. Fakat yapılan finansal çalışmalarda, vergi sonrası yabancı kaynak maliyetinin kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Çünkü yabancı kaynağa ödenen faizlerin vergi tasarruf etkisi de bu yolla dikkate alınmış olmaktadır.

3. Proje Değerlendirmede Geleneksel Ortalama Sermaye Maliyeti Uygulaması

Geleneksel proje değerlendirme ve değerlendirme çalışmalarında değerlendirme konusu şirket veya yatırımın mevcut veya öngörüler doğrultusunda oluşan mali yapının aynı kalacağı veri olarak kabul edilmekte ve gerek proje değerlendirme çalışmalarında gerekse değerlendirme çalışmalarında bu yapı üzerinden hesaplanan ortalama sermaye maliyeti kullanılmaktadır.

Konuyu bir örnek yardımıyla açıklamaya çalışalım:

Örneğimizde değerlendirme konusu şirket bir enerji işletmesi olup, işletmenin planladığı yatırım tutarı ve yıllar itibari ile nakit akımlarına ilişkin veriler aşağıda verilmektedir (Bkz. Tablo 1).

Örnek uygulamada yalnızca yatırım tutarı, finansman planı, kredi ödeme tabloları ve projeye ait nakit akışları veri olarak verilmiştir. Nakit akımının oluşumunda veri olarak kullanılan ekonomik değerlendirme bilgileri (satış fiyatları, yıllar itibari ile kapasite kullanım oranları vb) ile teknik değerlendirme verileri (işletme gelirleri, işletme giderleri ve toplam

yatırım tutarı ve işletme sermayesi ihtiyacı vb) verilmemiştir. Bunun gerekçesi; bu çalışmamızda “Ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin” yıllar itibari ile sabit olması durumu ile değişen finansman yapısına bağlı olarak ortalama sermaye maliyetindeki değişimi dikkate alan ve yıllar itibari ile farklılık arz eden “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin” karşılaştırılmalı olarak ortaya konulmaya çalışılmasıdır.

Örnek çalışmada; söz konusu yatırımın 2014 yılında başlayıp 2016 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Yatırıma ilişkin harcama kalemleri ve bu harcamaların finansman biçimine ilişkin bilgiler de aşağıdaki tabloda verilmektedir. Bu tablo incelendiğinde yatırım giderlerine ilişkin temel harcama kalemlerinin aşağıdaki şekilde olduğu görülmektedir.

Arsa Yatırımı 600.000.-USD,

Sabit Tesis Yatırımı 47.590.000.-USD,

Söz konusu yatırım için kullanılacak olan yatırım kredisine ait yatırım dönemi faiz giderleri (2014-2016 dönemi) 2.163.454.-USD,

İşletme Sermayesi İhtiyacı 194.045.-USD

Sabit Yatırıma ilişkin İKDV tutarı 6.559.830.-USD

Toplam Yatırım Tutarı 57.107.339.-USD

Tablo: 1.Toplam Finansman İhtiyacı ile Yurt İçi ve Yurt Dışı Finansman Kaynakları(USD)

TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI	KÜMÜLATİF				2014		2015		2016		
	TOPLAM	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI
A - Arsa Yatırımı	600.000	600.000	0	300.000	0	200.000	0	100.000	0	100.000	0
B - Sabit Tesis Yatırımı	47.590.000	25.150.000	22.440.000	8.140.000	7.480.000	11.260.000	8.720.000	5.750.000	6.240.000	5.750.000	6.240.000
C - Finansman Giderleri	2.163.464	2.163.464	0	229.200	0	746.100	0	1.188.164	0	1.188.164	0
Sabit Yatırım Toplamı	50.353.464	27.913.464	22.440.000	8.669.200	7.480.000	12.206.100	8.720.000	7.038.164	6.240.000	7.038.164	6.240.000
D - İşletme Sermayesi Yatırımı	194.045	194.045	0	0	0	0	0	194.045	0	194.045	0
E - Bağı Değerler	6.559.830	3.859.830	2.700.000	1.379.520	900.000	1.762.920	900.000	717.390	900.000	717.390	900.000
GENEL YATIRIM TUTARI	57.107.339	31.967.339	25.140.000	10.048.720	8.380.000	13.969.020	9.620.000	7.949.599	7.140.000	7.949.599	7.140.000
(TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI)											
TOPLAM FİNANSMAN KAYNAKLARI	KÜMÜLATİF				2014		2015		2016		
A - Özkaynaklar	TOPLAM	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI	YURT İÇİ	YURT DIŞI
60%	34.037.339	19.457.339	14.580.000	5.928.720	4.860.000	8.419.020	5.580.000	5.109.599	4.140.000	5.109.599	4.140.000
1 - Sermaye	34.037.339	19.457.339	14.580.000	5.928.720	4.860.000	8.419.020	5.580.000	5.109.599	4.140.000	5.109.599	4.140.000
B - Yabancı Kaynaklar	23.070.000	12.510.000	10.560.000	4.120.000	3.520.000	5.550.000	4.040.000	2.840.000	3.000.000	2.840.000	3.000.000
1-Orta ve Uzun Vadeli Borçlar	23.070.000	12.510.000	10.560.000	4.120.000	3.520.000	5.550.000	4.040.000	2.840.000	3.000.000	2.840.000	3.000.000
1.1 - Orta ve Uzun Vadeli Banka Kredileri	23.070.000	12.510.000	10.560.000	4.120.000	3.520.000	5.550.000	4.040.000	2.840.000	3.000.000	2.840.000	3.000.000
-Döviz Yatırım Kredisi - 1	7.640.000	4.120.000	3.520.000	4.120.000	3.520.000	0	0	0	0	0	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 2	9.590.000	5.550.000	4.040.000	0	0	5.550.000	4.040.000	0	0	0	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 3	5.840.000	2.840.000	3.000.000	0	0	0	0	2.840.000	3.000.000	2.840.000	3.000.000
TOPLAM FİNANSMAN KAYNAKLARI	57.107.339	31.967.339	25.140.000	10.048.720	8.380.000	13.969.020	9.620.000	7.949.599	7.140.000	7.949.599	7.140.000

Yukarıdaki tablo finansman kaynakları yönünden incelendiğinde; belirlenen finansman ihtiyacının yıllar itibari ile % 60 öz kaynak ve % 40 yabancı kaynaklarla karşılandığı görülecektir. Diğer taraftan 57.107.338.-USD tutarındaki finansman ihtiyacının 34.037.339.-USD tutarının öz kaynaklarla ve geriye kalan 23.070.000.-USD tutarının yabancı kaynaklarla karşılanacağı öngörülmektedir. Ayrıca yabancı kaynakların 7.640.000.-USD'lik kısmının Döviz Yatırım Kredisi-1'den, 9.590.000.-USD'lik kısmının Döviz Yatırım Kredisi-2'den ve 5.840.000.-USD'lik kısmının ise Döviz Yatırım Kredisi-3'den oluştuğu görülmektedir. Kredilerin kullanımının da yıllara yaygın olarak gerçekleştirileceği öngörülmektedir.

Finansman kaynakları, diğer bir deyişle özkaynak ve yabancı kaynak kullanımları yıllar itibari ile ihtiyaç durumlarına göre ve yurt içi ve yurt dışı harcamalarda kullanılmaktadır.

Kullanılması öngörülen yatırım kredilerinin vadeleri toplam 7 yıl olup, anapara ödemesiz dönem 2 yıl ve faiz oranı % 6 olarak dikkate alınmıştır. Ödeme planları da aşağıda verilmektedir.

Tablo: 2. Döviz Yatırım Kredisi 1 - Ödeme Planı

-Döviz Yatırım Kredisi - 1					
KREDİ TUTARI	7.640.000 USD	FAİZ ORANI	6,0%	1	
AÇILIŞ TARİHİ	03.03.2014	FAİZ DESTEK ORANI	0%		
VADE	7 YIL	FAİZ DESTEK SÜRESİ	0	YIL	
ÖDEMESİZ DÖN.	2 YIL	FAİZ DESTEK LİMİTİ	0 USD		
TARİH	ANAPARA		FAİZ	FAİZ DESTEĞİ	TOPLAM
	BAKİYE	TAKSİT			
03.03.2014	7.640.000	0	0	0	0
09.2014	7.640.000	0	229.200	0	229.200
03.2015	7.640.000	0	229.200	0	229.200
09.2015	7.640.000	0	229.200	0	229.200
03.2016	6.945.455	694.545	229.200	0	923.745
09.2016	6.250.909	694.545	208.364	0	902.909
03.2017	5.556.364	694.545	187.527	0	882.073
09.2017	4.861.818	694.545	166.691	0	861.236
03.2018	4.167.273	694.545	145.855	0	840.400
09.2018	3.472.727	694.545	125.018	0	819.564
03.2019	2.778.182	694.545	104.182	0	798.727
09.2019	2.083.636	694.545	83.345	0	777.891
03.2020	1.389.091	694.545	62.509	0	757.055
09.2020	694.545	694.545	41.673	0	736.218
03.2021	0	694.545	20.836	0	715.382
09.2021	0	0	0	0	0
TOPLAM	7.640.000	2.062.800	2.062.800	0	9.702.800

Tablo: 3. Döviz Yatırım Kredisi 2 - Ödeme Planı

-Döviz Yatırım Kredisi - 2					
KREDİ TUTARI	9.590.000 USD	FAİZ ORANI	6,0%	2	
AÇILIŞ TARİHİ	15.03.2015	FAİZ DESTEK ORANI	0%		
VADE	7 YIL	FAİZ DESTEK SÜRESİ	0	YIL	
ÖDEMESİZ DÖN.	2 YIL	FAİZ DESTEK LİMİTİ	0 USD		
TARİH	ANAPARA		FAİZ	FAİZ DESTEĞİ	TOPLAM
	BAKİYE	TAKSİT			
15.03.2015	9.590.000	0	0	0	0
09.2015	9.590.000	0	287.700	0	287.700
03.2016	9.590.000	0	287.700	0	287.700
09.2016	9.590.000	0	287.700	0	287.700
03.2017	8.718.182	871.818	287.700	0	1.159.518
09.2017	7.846.364	871.818	261.545	0	1.133.364
03.2018	6.974.545	871.818	235.391	0	1.107.209
09.2018	6.102.727	871.818	209.236	0	1.081.055
03.2019	5.230.909	871.818	183.082	0	1.054.900
09.2019	4.359.091	871.818	156.927	0	1.028.745
03.2020	3.487.273	871.818	130.773	0	1.002.591
09.2020	2.615.455	871.818	104.618	0	976.436
03.2021	1.743.636	871.818	78.464	0	950.282
09.2021	871.818	871.818	52.309	0	924.127
03.2022	0	871.818	26.155	0	897.973
09.2022	0	0	0	0	0
TOPLAM	9.590.000	2.589.300	2.589.300	0	12.179.300

Tablo: 4. Döviz Yatırım Kredisi 3 - Ödeme Planı

-Döviz Yatırım Kredisi - 3					
KREDİ TUTARI	5.840.000 USD	FAİZ ORANI	6,0%	3	
AÇILIŞ TARİHİ	15.01.2016	FAİZ DESTEK ORANI	0%		
VADE	7 YIL	FAİZ DESTEK SÜRESİ	0	YIL	
ÖDEMESİZ DÖN.	2 YIL	FAİZ DESTEK LİMİTİ	0 USD		
TARİH	ANAPARA		FAİZ	FAİZ DESTEĞİ	TOPLAM
	BAKİYE	TAKSİT			
15.01.2016	5.840.000	0	0	0	0
07.2016	5.840.000	0	175.200	0	175.200
01.2017	5.840.000	0	175.200	0	175.200
07.2017	5.840.000	0	175.200	0	175.200
01.2018	5.309.091	530.909	175.200	0	706.109
07.2018	4.778.182	530.909	159.273	0	690.182
01.2019	4.247.273	530.909	143.345	0	674.255
07.2019	3.716.364	530.909	127.418	0	658.327
01.2020	3.185.455	530.909	111.491	0	642.400
07.2020	2.654.545	530.909	95.564	0	626.473
01.2021	2.123.636	530.909	79.636	0	610.545
07.2021	1.592.727	530.909	63.709	0	594.618
01.2022	1.061.818	530.909	47.782	0	578.691
07.2022	530.909	530.909	31.855	0	562.764
01.2023	0	530.909	15.927	0	546.836
07.2023	0	0	0	0	0
TOPLAM	5.840.000	1.576.800	1.576.800	0	7.416.800

Kullanımı öngörülen Döviz Yatırım Kredilerinin (1-2-3) yıllar itibari ile (2014-2023) anapara ve faiz ödemeleri ayrıca aşağıda tabloda verilmektedir.

Tablo: 5. Döviz Yatırım Kredileri Anapara ve faiz ödemeleri (USD)

KREDİLER / YILLAR	TOPLAM	2014	2015	2016	2017	2018
FAİZ ÖDEMELERİ	6.228.900	229.200	746.100	1.188.164	1.253.864	1.049.973
-Döviz Yatırım Kredisi - 1	2.062.800	229.200	458.400	437.564	354.218	270.873
-Döviz Yatırım Kredisi - 2	2.589.300	0	287.700	575.400	549.245	444.627
-Döviz Yatırım Kredisi - 3	1.576.800	0	0	175.200	350.400	334.473
	0	0	0	0	0	0
ANAPARA ÖDEMELERİ	23.070.000	0	0	1.389.091	3.132.727	4.194.545
-Döviz Yatırım Kredisi - 1	7.640.000	0	0	1.389.091	1.389.091	1.389.091
-Döviz Yatırım Kredisi - 2	9.590.000	0	0	0	1.743.636	1.743.636
-Döviz Yatırım Kredisi - 3	5.840.000	0	0	0	0	1.061.818
	0	0	0	0	0	0
TOPLAM (ANAPARA VE FAİZ)	29.298.900	229.200	746.100	2.577.255	4.386.591	5.244.518

KREDİLER / YILLAR	2019	2020	2021	2022	2023
FAİZ ÖDEMELERİ	798.300	546.627	294.955	105.791	15.927
-Döviz Yatırım Kredisi - 1	187.527	104.182	20.836	0	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 2	340.009	235.391	130.773	26.155	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 3	270.764	207.055	143.345	79.636	15.927
	0	0	0	0	0
ANAPARA ÖDEMELERİ	4.194.545	4.194.545	3.500.000	1.933.636	530.909
-Döviz Yatırım Kredisi - 1	1.389.091	1.389.091	694.545	0	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 2	1.743.636	1.743.636	1.743.636	871.818	0
-Döviz Yatırım Kredisi - 3	1.061.818	1.061.818	1.061.818	1.061.818	530.909
	0	0	0	0	0
TOPLAM (ANAPARA VE FAİZ)	4.992.845	4.741.173	3.794.955	2.039.427	546.836

Ağırlıklı otalama sermaye maliyeti, yabancı kaynak ve öz kaynak maliyetinin ağırlıklı ortalaması alınarak elde edilmektedir. Örnek uygulamada öz kaynak maliyetinin belirlenmesi işlemi, “Finansal Varlıkları Fiyatlandırma Modeli” esas alınmıştır. Bu modelde “risksiz faiz oranı” olarak, T.C. Hazine Müsteşarlığının USD bazında 25 yıl vadeli olarak ihraç etmiş olduğu yıllık % 5,50 faizli EUROBOND tahvilleri esas alınmıştır.

Tablo: 6. Risksiz Faiz Oranı (USD)

	USD
T.C. Hazine İhracı	
Değ. Tarih	23.03.2016
Vade -25 yıl	14.01.2041
Cins	EUROBOND
Faiz Oranı	5,50%

Bu modelde hesaplamada gerekli olan beta katsayısı olarak BİST’de yer alan yatırım tutarı ve kapasite açısından benzerliği nedeni ile **Ak Enerji** şirketine ait **0,76 beta katsayısı** kullanılmıştır.

Tablo: 7. Bazı Enerji İşletmelerinin Beta Katsayıları

Beta Katsayısı - BİST	
Ak Enerji	0,760
Aksen	0,830
Aksu Enerji	0,450

Öz kaynak getiri oranı olarak BİST 100 endeksi esas alınmış olup, aşağıda verilen tarihler arasındaki yıllık getiri oranı alınmıştır.

Tablo: 8. Özkaynak Getiri Oranı

Öz kaynak Maliyeti		USD
İMKB-100 Endeksi		
31.03.2009		15.471
23.03.2016		28.052
Küm. Art.		1,8132
Yıllık Art.		1,0889

Mart 2016 itibariyle Tüfe Bazlı Reel Kur Endeksi 100,53'dür. Bu da döviz kurlarının normal seviyede olduğunu ifade etmektedir. Bu durum BİST endeksiyle hesaplanan piyasa getirisinin döviz kurlarına göre düzeltilmesini gerektirmediğini ortaya koymaktadır. Eğer reel kur endeksi 100'ün üzerinde olsa idi piyasa getirisinin o oranda aşağı yönlü düzeltilmesi gerekecekti.

Çalışmanın yapıldığı dönem itibari ile bankalarca kullandırılmakta olan benzer vadeli (özellikle enerji işletmelerine kullandırılan) döviz kredilerinin faiz oranı % 6 olarak belirlenmiş ve **yabancı kaynak maliyeti** olarak alınmıştır.

Örnek çalışmamızda Öz kaynak maliyetinin belirlenmesinde esas alınan Finansal varlıkları fiyatlama modeline ilişkin değişkenler formülde yerine yerleştirildiğinde aşağıda da belirtildiği üzere, öz kaynak maliyeti % 8,08 olarak hesaplanmaktadır.

Tablo: 9. Özkaynak Maliyeti

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli			
CAPM			
$r_e = r_f + \beta(r_m - r_f)$			
$r_e = 0,0550 + 0,76(0,0889 - 0,0550) = 0,0808$			
			Özkay. Mali
risk free	beta	r piyasa	CAPM
5,50%	0,76	8,89%	0,0808

Yatırımın ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin hesaplaması aşağıdaki tabloda verilmektedir. Bu tablodan da göreceğimiz gibi, % 60 öz kaynak, % 40 yabancı kaynak kullanımı durumunda ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti % 6,76 olarak belirlenmektedir.

Tablo: 10. Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti

1	Özkaynak Oranı	60%
2	Özkaynak Maliyeti (CAPM)	8,08%
	ÖzKay Maliyet (1*2)	4,82%
4	Yabancı Kaynak Oranı	40%
5	Yabancı Kaynak Brüt Maliyeti	6,0%
6	Kurumlar Vergisi Oranı	20%
7	Net Yab. Kay. Maliyeti	4,80%
	(Brüt Yab. Kay.* (1-%K.Vergi))	
	Yab. Kay Maliyet	1,94%
	Ağırlıklı Ort. Serm. Maliyet	6,76%

Yatırımın 2016 yılında tamamlanmasını müteakip gelir ve gider hesaplarına dayanarak hesaplanmış olan yıllar itibari ile nakit akımları tablosu aşağıda yer almaktadır:

Tablo: 11. Proforma Nakit Akım Tablosu (USD)

AÇIKLAMALAR / YILLAR	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
A - Nakit girişleri	6.913.952	7.816.510	7.816.510	7.816.510	7.816.510	7.771.318	6.693.342	6.693.342
1. Proje Gelirleri	5.924.770	6.693.342	6.693.342	6.693.342	6.693.342	6.693.342	6.693.342	6.693.342
- Yurtiçi Satış Geliri (*)	5.924.770	6.595.342	6.595.342	6.595.342	6.595.342	6.595.342	6.595.342	6.595.342
- Yurtdışı Satış Geliri	0	98.000	98.000	98.000	98.000	98.000	98.000	98.000
2 - İ.K.D.V.	989.182	1.123.168	1.123.168	1.123.168	1.123.168	1.077.976	0	0
B - Nakit Çıktıları	5.055.906	6.266.170	6.924.825	6.914.758	6.210.146	4.904.558	3.393.564	2.932.997
1 - İşletme Dön.Yatırım Harcamaları	0	0	0	0	0	0	0	0
2 - İşletme Dönemi Giderleri	669.315	693.520	693.520	693.520	693.520	901.853	901.853	901.853
3 - Zorunlu Ödemeler	0	328.132	1.238.460	1.480.066	1.721.672	1.963.278	1.944.875	2.031.144
a . Kurumlar Vergisi	0	68.361	258.013	308.347	358.682	409.016	405.182	423.155
b . Temettü	0	259.771	980.448	1.171.719	1.362.990	1.554.261	1.539.692	1.607.989
4 - Kredi Ödemeleri	4.386.591	5.244.518	4.992.845	4.741.173	3.794.955	2.039.427	546.836	0
a . Faizler	1.253.864	1.049.973	798.300	546.627	294.955	105.791	15.927	0
b . Anapara Geri Ödemeleri	3.132.727	4.194.545	4.194.545	4.194.545	3.500.000	1.933.636	530.909	0
C - Nakit Farkı (A-B)	1.858.046	1.550.340	891.685	901.752	1.606.364	2.866.760	3.299.778	3.760.345
E - Brüt Nakit Akımı	6.244.637	7.122.990	7.122.990	7.122.990	7.122.990	6.869.465	5.791.489	5.791.489

Örnek çalışmanın yatırım tutarı, gelir/gider, vergi ödemeleri, amortisman giderleri, faiz ödemeleri ve hurda değeri dikkate alarak projenin “**net bugünkü değerinin**” belirlendiği hesaplamalar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo: 12. Net Bugünkü Değer Hesaplaması (USD)

NET BUGÜNKÜ DEĞER (USD)									İnd. Oranı	
									Sabit:	6,76%
Yıllar	Sabit Yatırım	İşletme Sermayesi	Vergi Öncesi (Brüt) Kar	Amortisman	Faiz Ödemesi	Vergi Ödemesi	Hurda Değeri	Net Nakit Akım (NNA)	İndirgenmiş NNA (*)	
2014	16.149.200	0	0	0	0	0	0	(16.149.200)	(15.127.341)	
2015	20.926.100	0	0	0	0	0	0	(20.926.100)	(18.361.639)	
2016	13.278.164	194.045	0	0	0	0	0	(13.472.209)	(11.073.210)	
2017	0	0	341.804	3.659.787	1.253.864	68.361	0	2.679.367	2.062.901	
2018	0	0	1.290.063	3.659.787	1.049.973	258.013	0	5.741.810	4.141.014	
2019	0	0	1.541.735	3.659.787	798.300	308.347	0	5.691.475	3.844.982	
2020	0	0	1.793.408	3.659.787	546.627	358.682	0	5.641.141	3.569.834	
2021	0	0	2.045.081	3.659.787	294.955	409.016	0	5.590.806	3.314.111	
2022	0	0	2.025.911	3.659.787	105.791	405.182	0	5.386.307	2.990.854	
2023	0	0	2.115.775	3.659.787	15.927	423.155	0	5.368.334	2.792.256	
2024	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	2.614.021	
2025	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	2.448.616	
2026	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	2.293.677	
2027	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	2.134.926	
2028	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	1.999.836	
2029	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	1.873.294	
2030	0	0	3.572.756	2.176.233	0	714.551	0	5.034.438	1.657.096	
2031	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.418.044	
2032	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.328.316	
2033	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.244.265	
2034	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.165.533	
2035	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.091.783	
2036	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.022.699	
2037	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	957.986	
2038	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	897.369	
2039	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	840.587	
2040	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	787.398	
2041	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	9.289.000	13.888.191	2.227.255	
İNDİRGENMİŞ NAKİT AKIM (NET BUGÜNKÜ DEĞER)									6.156.465	
İÇ VERİMLİLİK 8,03 %										
FAYDA/MASRAF 1,14										

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, bu proje mevcut yatırım tutarı gelir-gider hesaplamaları, öz kaynak/yabancı kaynak oranı ve maliyetleri ile ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti olan % 6,76 ile indirildiğinde projenin “net bugünkü değeri” 6.156.465.- USD olarak hesaplanmaktadır. Dolayısı ile de proje değerlendirme yöntemlerinden net bugünkü değer yöntemine göre kabul edilebilir bir proje olarak değerlendirilmektedir.

4. Proje değerlendirmede Dinamik Ortalama Sermaye Maliyeti Uygulaması

Yatırımın finansmanında, özellikle sabit yatırımlar için vade uyumu nedeni ile orta-uzun vadeli yabancı kaynak veya öz kaynağın kullanımı, risk algısına bağlı olarak ve bu kaynakların sağlanabilirliği de dikkate alınarak uygun finansmanın temini yoluna gidilmektedir. İşletme sermayesinin finansmanı da, yine ilgili varlığın vade yapısına bağlı olarak orta-uzun vadeli yabancı kaynak ve/veya özkaynaklarla gerçekleştirilebileceği gibi, işletme sermayesinin niteliğine bağlı olarak kısa vadeli yabancı kaynaklar da kullanılabilir. Ancak, bu alandaki uygulamalar işletme sermayesinin finansmanında vade yapısına bağlı olarak, farklı oranlarda orta-uzun vadeli kaynak ile özkaynağın yanında kısa vadeli kaynağın da kullanılmakta olduğunu göstermektedir.

Geleneksel olarak, gerek proje değerlendirme gerekse değerlendirme çalışmalarında yatırımın bitiş tarihi itibarıyla veya mevcut özkaynak/yabancı kaynak yapısına bağlı olarak belirlenen “ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” dikkate alınmaktadır. Bu noktada proje veya şirketin varlığını sürdürdüğü sürece “özkaynak/yabancı kaynak” yapısının değişmeyeceği zımni olarak kabul edilmektedir. Oysa gerçek yaşamda şirketler de birer varlık olarak yaşamlarını sürdürmekte ve birçok yönden yaşamın” dinamik” koşullarına bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Nitekim şirketlerin özkaynak/yabancı kaynak yapıları incelendiğinde değişiklikler gösterdiği görülecektir. Bu durumun en azından öngörülebilir

bir yapıda değerlendirme çalışmalarına katılması, çalışmaların sonuçlarının daha tutarlı olmasını sağlayacaktır. Diğer bir deyişle, “proje değerlendirme çalışmalarında” yatırımın finansmanında kullanılan özkaynak ve yabancı kaynağın zaman içerisinde seyri dikkate alınarak her yıla ilişkin bir “ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” hesaplanmalıdır. Bulunan her yılın ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti de proje değerlendirme çalışmasında her yıl için ayrı ayrı “indirgeme oranı” olarak kullanılmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere; yıllar itibariyle değişen özkaynak/yabancı kaynak yapısına bağlı olarak hesaplanan “ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” kavramı bu çalışmamızda “Dinamik Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti” olarak adlandırılmaktadır.

Dinamik Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti; “değerlendirmekte olan bir yatırım projesinin, yatırım dönemi bitiş tarihinden sonraki her yıl, öz kaynak ve yabancı kaynaktaki artış ve/veya azalışlara bağlı olarak ortaya çıkan her yıla ilişkin yeni durum için özkaynak/yabancı kaynak oranına göre, ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin hesaplanması” olarak tanımlanabilir.

Her yıl için ortaya çıkan bu dinamik yapıdaki özkaynak/yabancı kaynak yapısına göre hesaplanan ortalama sermaye maliyetine de “*dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti*” olarak adlandırılmaktadır.

Yatırımın finansmanında kullanılan orta-uzun vadeli yatırım kredileri zaman içerisinde öz kaynağa dönüşürken, İşletme sermayesinin finansmanında kullanılacağı öngörülen kısa vadeli kredilerin “rotatif” olarak devam edeceği, diğer bir ifadeyle özkaynakla geri ödenmeyeceği kabulü nedeni ile bu kredinin öz kaynağa dönüşümü sözkonusu olmayacak, yalnızca orta uzun vadeli yatırım kredileri zaman içerisinde özkaynağa dönüşecektir.

Yatırım kredilerinin kullanımı durumunda, projenin ömrü boyunca kredi itfasına bağlı olarak projeden sağlanan nakit akımları ile yatırım kredileri geri ödenmektedir. Yeni bir yatırım olmadığı sürece de yatırım

kredisi kullanılmamakta ve yabancı kaynaklar öz kaynağa dönüşmektedir. Diğer bir ifadeyle işletmenin kredi ödemeleri özkaynakları ile gerçekleştirildiğinden, ödeme sonrasında yabancı kaynaklar ödenen tutara bağlı olarak özkaynağa dönüşmektedir. Özkaynaklar artarken yabancı kaynaklar azalmaktadır. Elbette bu durum şirketin yeni ve fazladan kredi kullanmaması durumu için geçerliğini koruyacaktır. Bu varsayım altında, her yıl yabancı kaynağın özkaynağa dönüşümüne bağlı olarak değişen özkaynak/yabancı kaynak oranında ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti farklılık gösterecektir.

Bu çalışmamızda da işletmenin yeni bir kredi kullanmadığı ve kredi anapara ödemelerinin öz kaynaklarla yapıldığı, dolayısıyla kredi anapara ödemelerinin bu yolla özkaynağa dönüştüğü kabul edilmekte, işletmenin özkaynakları artarken yabancı kaynakları azalmaktadır. Bu durum yıllar itibari ile dikkate alarak ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti hesaplanmalıdır.

Tablo: 13. Dinamik Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti (USD)

Öz. Kay. Malyt (%)	8,08%				
Yab.Kay.Malyt-Net (%)	4,80%				
Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018
Özkaynak					
Tutar(USD)	10.788.720	24.787.740	34.037.339	37.170.066	41.364.611
Oran (%)	59%	59%	60%	63%	69%
Özkay. Art.	0	0	1.389.091	3.132.727	4.194.545
Yab. Kaynak				24.813.636	22.742.727
Tutar(USD)	7.640.000	17.230.000	23.070.000	21.680.909	18.548.182
Oran (%)	41%	41%	40%	37%	31%
Yab.kay.Azalış	0	0	1.389.091	3.132.727	4.194.545
Top. Kay.	18.428.720	42.017.740	57.107.339	58.850.975	59.912.793

Öz. Kay. Malyt (%)	8,08%						
Yab.Kay.Malyt-Net (%)	4,80%						
Yıllar	2014	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Özkaynak							
Tutar(USD)	10.788.720	45.559.157	49.753.702	53.253.702	55.187.339	55.718.248	55.718.248
Oran(%)	59%	76%	83%	90%	96%	99%	100%
Özkay. Art.	0	4.194.545	4.194.545	3.500.000	1.933.636	530.909	0
Yab. Kaynak		18.548.182	14.353.636	9.464.545	4.398.182	1.061.818	0
Tutar(USD)	7.640.000	14.353.636	10.159.091	5.964.545	2.464.545	530.909	0
Oran(%)	41%	24%	17%	10%	4%	1%	0%
Yab.kay.Azalış	0	4.194.545	4.194.545	3.500.000	1.933.636	530.909	-
Top. Kay.	18.428.720	59.912.793	59.912.793	59.218.248	57.651.884	56.249.157	55.718.248
Ort. Serm. Maliyet.	6,72%	7,29%	7,52%	7,75%	7,94%	8,05%	8,08%

Yukarıdaki tabloda, yatırım projesinin yıllar itibari ile ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti, yabancı kaynağın özkaynağa dönüşümü de dikkate alınarak hesaplanmıştır. Bu noktada zamanın değişkenliği nedeni ile başlangıçta hesaplanan özkaynak ve yabancı kaynak maliyetinin aynı kalacağı kabul edilmekte ve öz kaynak/yabancı kaynak oranına bağlı olarak ağırlıklı ortalama sermaye maliyetindeki değişimler dikkate alınmamaktadır.

Geleneksel yöntem esas alınarak yatırımın tamamlanma tarihi itibari ile gerçekleşen özkaynak/yabancı kaynak yapısına göre hesaplanan ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin indirgeme oranı olarak kullanılması yoluyla yapılan ilk hesaplamada “net bugünkü değeri” pozitif olduğundan söz konusu yatırım projesi uygulanabilir bulunmuştur. Ancak Tablo 14’de görüleceği üzere, söz konusu yatırım projesinde “dinamik ortalama sermaye maliyeti” uygulanarak yatırım projesinin nakit akışlarının “net bugünkü değeri” hesaplandığında, proje negatife dönmekte ve yapılabilir bir proje olarak değerlendirilmemektedir. Böylece geleneksel yöntemde hayata geçirilebilir bir proje olarak görülen yatırım projesi, “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” esasıyla yapılan hesaplamada projenin net bugünkü değeri negatife dönüştüğünden uygulanabilir bulunmamaktadır. Bu durum ise yatırımcıların karar almalarında oldukça büyük önem arz etmektedir.

Tablo: 14. Dinamik Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti ile Net Bugünkü Değer (USD)

NET BUGÜNKÜ DEĞER (USD)										
Yıllar	Sabit Yatırım	İşletme Sermayesi	Vergi Öncesi (Brüt) Kar	Amortisman	Faiz Ödemesi	Vergi Ödemesi	Hurda Değeri	Net Nakit Akım (NNA)	İndirgenmiş NNA	Değişken. İnd. Oranı
2014	16.149.200	0	0	0	0	0	0	(16.149.200)	(15.132.267)	1,067
2015	20.926.100	0	0	0	0	0	0	(20.926.100)	(18.368.512)	1,139
2016	13.278.164	194.045	0	0	0	0	0	(13.472.209)	(11.073.210)	1,217
2017	0	0	341.804	3.659.787	1.253.864	68.361	0	2.679.367	2.053.907	1,305
2018	0	0	1.290.063	3.659.787	1.049.973	258.013	0	5.741.810	4.081.484	1,407
2019	0	0	1.541.735	3.659.787	798.300	308.347	0	5.691.475	3.730.480	1,526
2020	0	0	1.793.408	3.659.787	546.627	358.682	0	5.641.141	3.394.926	1,662
2021	0	0	2.045.081	3.659.787	294.955	409.016	0	5.590.806	3.077.114	1,817
2022	0	0	2.025.911	3.659.787	105.791	405.182	0	5.386.307	2.708.020	1,989
2023	0	0	2.115.775	3.659.787	15.927	423.155	0	5.368.334	2.475.280	2,169
2024	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	2.282.319	2,351
2025	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	2.111.691	2,541
2026	0	0	2.131.702	3.659.787	0	426.340	0	5.365.149	1.953.820	2,746
2027	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	1.796.295	2,968
2028	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	1.662.002	3,208
2029	0	0	2.089.202	3.659.787	0	417.840	0	5.331.149	1.537.750	3,467
2030	0	0	3.572.756	2.176.233	0	714.551	0	5.034.438	1.343.600	3,747
2031	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.135.676	4,050
2032	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	1.050.772	4,377
2033	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	972.216	4,731
2034	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	899.532	5,113
2035	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	832.282	5,526
2036	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	770.060	5,973
2037	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	712.490	6,455
2038	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	659.224	6,977
2039	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	609.940	7,540
2040	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	0	4.599.191	564.340	8,150
2041	0	0	5.748.989	0	0	1.149.798	9.289.000	13.888.191	1.576.737	8,808
İNDİRGENMİŞ NAKİT AKI (NET BUGÜNKÜ DEĞER)									(582.030)	
İÇ VERİMLİLİK 8,03 %										
FAYDA/MASRAF 0,99										

Sonuç

İnsan ihtiyaçlarını gidermek için gerekli mal ve hizmetlerin üretilmesi amacıyla kıt kaynakların ya da değerlerin kalıcı bir şekilde gelir sağlamak amacıyla kullanılması olan yatırım projelerinin “sürdürülebilirlik ve kârlılık” çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Hatta, kâr amacı gütmeyen sosyal içerikli projelerin de gerçekleştirilebilmesi için finansal bir desteğe gereksinim duyulmaktadır.

Yatırım projelerinin değerlendirilmesi aşamasında ekonomik, teknik ve finansal verilere ihtiyaç duyulmakta, çok sayıda değişken ve

girdilerden yararlanılmaktadır. Değişken ve girdilerin her biri yatırım projelerinin yapılabilirliğinin belirlenmesinde belirli ölçüde öneme sahiptir.

Proje değerlendirme çalışmalarında indirgeme oranı çeşitli proje girdilerini yanında oldukça büyük öneme sahiptir. Hatta kimi durumlarda projenin kabul edilebilirliğini belirlemede kilit değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca proje değerlendirme çalışmalarında, cari faiz oranı, sektör kârlılık oranları, ülkedeki fiyat hareketleri vb. çeşitli değişkenler “indirgeme oranı” olarak kullanılabilir. Ancak, her projenin kendisine özel nitelik ve yapılarından dolayı kanımızca en uygun indirgeme oranı, kullanılan özkaynak ve yabancı kaynağa bağlı olarak belirlenen ağırlıklı ortalama sermaye maliyetidir.

Paranın zaman değerini dikkate alan proje değerlendirme yöntemlerinde paranın zaman değerini indirgeme oranının çalışmaya dahil edilmesi yolu ile sonuçlara ulaşmakta ve böylece sonuçlar güncel düzeyde daha açık görülebilmektedir. Bu noktada ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti genellikle yatırımın tamamlanması itibari ile oluşan özkaynak/yabancı kaynak oranı ve herbir kaynağın maliyeti dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Hesaplanan ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti de indirgeme oranı olarak kullanılarak, öngörülen proje gelirleri-giderleri, yatırım tutarı ve net nakit akımları vb. faktörlerin cari olarak değerleri belirlenmektedir. Bunun sonucunda da projenin kabul edilebilirliği sonucuna varılmaya çalışılmaktadır.

Proje değerlendirme sürecinde yatırımın tamamlanma tarihi itibari ile oluşan öz kaynak/yabancı kaynak oranı sabit alınarak, özkaynak ve yabancı kaynak maliyetleri üzerinden hesaplanan ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin işletme dönemi boyunca sabit kabul edilmesi, işletme döneminde oluşacak özkaynak/yabancı kaynak oranındaki değişimleri dikkate alınmamaktadır. Ancak, işletme döneminde özellikle orta uzun vadeli yatırım kredilerinin zaman içerisinde özkaynağa dönüşümü dikkate alınarak her dönem için ayrı bir özkaynak/yabancı kaynak oranı belirlenmeli ve bu oran üzerinden ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti

hesaplanarak her döneme ilişkin bir ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti tespit edilmelidir. Buna bağlı olarak, proje değerlendirme çalışmalarında her bir döneme ilişkin belirlenen ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti dikkate alınmalıdır.

Önerilen “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” ile yatırım bitiş tarihi itibarıyla hesaplanan sabit ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti karşılaştırmalı olarak örnek üzerinde uygulanmış ve farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Geleneksel olarak özkaynak/yabancı kaynak maliyetini sabit kabul eden yöntemlerde “kabul edilebilir” bulunan bir proje, dinamik bir model olan dinamik ağırlıklı ortalama maliyeti “söz konusu projeyi” kabul edilemez veya daha az kârlı bulabilmektedir.

Yatırımcı kişi ve kuruluşlar tarafından, geleneksel ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin yanı sıra, “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyetini” de dikkate alarak proje değerlendirme sonuçlarının yorumlanması daha uygun olacaktır.

Bu çalışmanın; paranın zaman değerini dikkate alan belirlilik altındaki proje değerlendirme çalışmalarında “dinamik ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti” esas alınarak hesaplama yapılmasında öncü bir yaklaşım olabileceği ve bu anlamda literatüre önemli bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

Akgüç, Ö. (1998). Finansal Yönetim (7.Baskı). İstanbul: Avcı Yol Basım Yayım.

Brigham, E. F. ve Houston, J. F. (1999). Fundamentals of Financial Management (Ninth Edition). USA: Harcourt College Publishers.

Chambers, N. (2009). Firma Değerlemesi (2.Basım). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Ceylan, A.; Korkmaz, T. (2013). Finansal Yönetim (13. Baskı). Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Damodaran, A. (2002). Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. (Second Edition). New York, John Wiley & Sons.

Ercan, M. K. ve Ban, Ü, (2005). Değere Dayalı İşletme Finansı- Finansal Yönetim. Ankara: Gazi Kitabevi.

Feldman, S. J, (2005). Principles of Private Firm Valuation. Hoboken-New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

İvgen, H, (2003). Şirket Değerleme. İstanbul: Finnet Yayınlan. Borsa Dizisi:1.

Karan, M. B. (2004). Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi (2. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Mercer, Z.C. ve Harms, T. W. (2008). Business Valuation (Second Edition). Hoboken-New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

Okka, O. (2006/a). Finansal Yönetime Giriş (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Okka, O. (2006/b). İşletme Finansmanı (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Öztürk, H. (2009). Şirket Değerlemenin Esasları. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Sarıaslan, H. (2010). Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi (6. Baskı), Ankara: Turhan Kitabevi.

Titman, S. ve Martin, J. D. (2011). Valuation'' The Art and Science of Corporate Investment Decisions'' (Second Edition), USA-Boston: Pearson Education Inc.